

HUKUKÇULAR DERNEĞİ

ULUSLARARASI HUKUK BÜLTENİ

SAYI 1 OCAK 2026

GRÖNLAND

BOARD
OF PEACE

BOARD
OF PEACE

BOARD
OF PEACE

25 August 2018, 1 year of Rohingya

Myanmar Junta mu
Rohingya

Fokus+

Arktik'te Yeni Sömürgecilik Tartışması: GRÖNLAND KRİZİ

Ocak 2026'da Davos'agidensüreçte Donald Trump'ın Grönland'a ilişkin söylemi, yalnızca diplomatik teamülleri değil, modern uluslararası hukukun kurucu normlarını da doğrudan zorladı. Trump'ın “orayı almamız” ve “koruyamıyorlar” ifadeleri, askeri güç ihtimalini açıkça dışlamayan bir belirsizlikle birlikte sunulurken; ekonomik yaptırım ve gümrük tarifeleri zorlayıcı bir baskı aracı haline getirildi. Bu yaklaşım, İkinci Dünya Savaşı sonrası inşa edilen hukuk düzeniyle açık bir gerilim yaratmaktadır.

Uluslararası hukukun ilk ve en temel sınırı, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 2/4. maddesinde düzenlenen kuvvet kullanma ve kuvvet tehdidi yasağıdır. Bu yasak yalnızca fiili askeri saldırıyı değil, toprak statüsünü değiştirmeye

yönelik tehdit ve zorlamayı da kapsar. Trump'ın askeri seçeneği uzun süre muğlak bırakması, buna paralel olarak Avrupa devletlerine yöneltilen ekonomik yaptırım tehditleriyle birlikte değerlendirildiğinde, hukuken “barışçıl müzakere” sınırlarını aşan bir zorlayıcı diplomasi tablosu ortaya çıkmaktadır.

Bu noktada mesele yalnızca BM Şartı ile sınırlı değildir. 1928 tarihli Kellogg-Briand Paktı, devletlerin ulusal çıkarlarını ileri sürerek savaşa başvurmasını yasaklamış; bu ilke, Nürnberg Yargılamaları'nda saldırı savaşının bireysel cezai sorumluluk doğuran bir suç olarak tanımlanmasının temelini oluşturmuştur. Nürnberg'de başsavcı Robert H. Jackson'ın vurguladığı üzere, bir devletin kendi güvenliğini veya refahını gerekçe göstererek başka bir ülkeye karşı güç kullanması artık meşru bir politika değil, uluslararası bir suçtur. Trump'ın Grönland'a ilişkin yaklaşımı ise, Nürnberg'in reddettiği bu mantığı, ulusal çıkarın tek başına yeterli olduğu varsayımını, yeniden üretmektedir.

İkinci temel hukuki eşik, kendi kaderini tayin hakkıdır. Grönland, 1979'dan bu yana özerk bir bölge olup 2009 Özerklik Yasası ile halkının uluslararası hukuk kapsamında self-determinasyon hakkına sahip olduğu açıkça tanınmıştır. Bu durum, Grönland'ı pazarlık konusu yapılabilecek bir toprak olmaktan çıkarır. Modern uluslararası hukukta egemenlik, yalnızca devletler arası rızayla değil, ilgili halkın özgür ve baskıdan arınmış iradesiyle şekillenir. Danimarka'nın olası rızası dahi, Grönland halkının açık onayı olmaksızın hukuken yeterli değildir.

İklim değişikliği nedeniyle Grönland'daki buzulların hızla geri çekilmesi, daha önce erişilemeyen nadir toprak elementleri, uranyum ve hidrokarbon rezervlerini görünür ve işletilebilir hâle getirmektedir. Bu durum, iklim felaketinin yarattığı fiziksel dönüşümün jeoekonomik bir fırsata çevrilmesi riskini doğurmakta; kaynaklara erişimin artması, Grönland üzerindeki egemenlik ve kontrol mücadelesini daha da

keskinleştirmektedir. Dolayısıyla buzulların erimesi, yalnızca çevresel bir kriz değil, uluslararası hukuk bakımından yeni bir kaynak sömürüsü ve çevresel sömürgecilik tartışmasının tetikleyicisi hâline gelmiştir.

Trump yönetiminin atf yaptığı 1951 ABD–Danimarka Savunma Anlaşması ise egemenlik devri değil, sınırlı askeri kullanım ve iş birliği öngörür. Andlaşmalar hukukunda amaç ve bağlam esas alındığında, bu metnin “tam erişim” veya mülkiyet iddiasına dayanak yapılması, amaca aykırı genişletici yorum anlamına gelir.

Son olarak, Grönland tartışması iklim ve çevre hukuku açısından da kritik bir eşiktir. Arktik bölge, küresel iklim sistemi bakımından korunması gereken hassas bir alandır. Yoğun askeri altyapı ve madencilik faaliyetleri, devletlerin çevreye ciddi zarar vermeme ve sınır aşan çevresel etkiyi önleme yükümlülükleriyle doğrudan çatışmaktadır. Bu yönüyle Grönland meselesi, klasik bir jeopolitik çekişmenin ötesinde, uluslararası hukukun normatif sınırlarının test edildiği bir örnek haline gelmiştir.

Bariş Kurulu (Board Of Peace) Kurucu Anlaşması Davos'ta İmzalandı

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)'nin 17 Kasım 2025 tarihli ve 2803 sayılı kararını hukuki dayanak olarak kurulan Bariş Kurulu'nun kurucu anlaşması 22 Ocak 2026'da Davos'ta düzenlenen Dünya Ekonomik Forumu (The World Economic Forum)'nda imzalandı. Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanı Hakan Fidan, Türkiye'yi temsilen anlaşmaya imza attı. Türkiye Bariş Kurulunda kurucu ye olarak görev alacak.

Bariş Kurulunda üç organ öngörülmektedir:

1. Başkanlık
2. Yürütme Kurulu
3. Gazze Yönetimi Ulusal Komitesi

Bariş Kurulu Tüzüğüne göre kurucu başkan ABD Başkanı Donald Trump olarak belirtiliyor. Trump'ın görevinin süresiz olması dikkat çeken başlıklardan biri.

Tüzüğün ilgili maddelerine bakıldığında Trump'ın yetkilerinin oldukça geniş olduğu görülmektedir. Bu da dünya gündeminde birçok eleştiriye kapı aralamıştır.

Kurulun yeleri devletlerden oluşacaktır. Devletler, Başkan'ın daveti ile 3 yıllı sınırlı olmak üzere kurula ye olabileceklerdir. Ancak Kurula bir milyar dolar bağış yapan devletlerin yeliği sınırsız hale getirilebilecektir. Her ye devletin bir oy hakkı vardır. Üyelikten ıkarma, ye devletlerin üçte iki çoğunlukla veto mekanizmasını işletmesi ve ardından Başkan'ın karar almasıyla mümkündür. Harici ekilme ve üç yıllık srenin dolması ile de devletlerin yeliği sona erebilir.

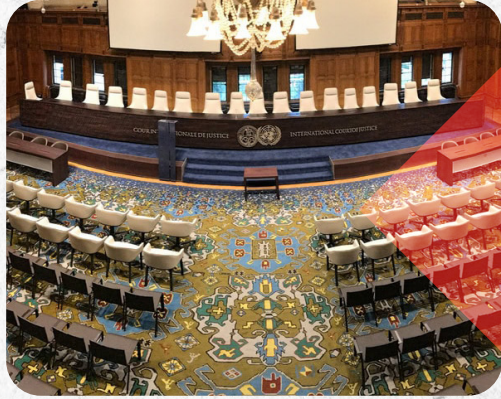
2803 sayılı kararda Gazze için Bariş Kuruluna yetki verilmesi ancak Bariş Kurulunda Gazze yetkisinin aşılıp adeta küresel bir barış vizyonu sunulması da özellikle Bariş Kurulunun hukuki dayanağı noktasında eleştirilere kapı aralamıştır.

Eleştirilerin bir diğer odağı ise Kurulun Gazze'de barışın tesisi olması gerekirken tüzük metninde Gazze'ye doğrudan hiçbir atfın olmamasıdır. Bu durum, Bariş Kurulu'nun yetki sınırları ve meşriyeti bakımından ciddi hukuki soru işaretleri doğurmaktadır.

Uluslararası Adalet Divanı Önünde Soykırım İddialari: Gambiya V. Myanmar Davasında Sözlü Aşamanın Ardından

Uluslararası toplumun soykırım, insanlığa karşı suçlar gibi uluslararası suçlar karşısındaki yükümlülüklerinin kapsamının belirlenmesi adına önemli emsallerden birisi olarak kabul edilen ve 2019 yılında Uluslararası Adalet Divanı önüne getirilen Gambiya v. Myanmar Davası 'nezdinde gerçekleştirilen sözlü aşama ve duruşmalar ile önemli bir safha tamamlandı. Gambiya'nın, İslam İşbirliği Teşkilatı'nın da desteğiyle 2019 yılında başlattığı bu hukuki süreç, Myanmar ordusunun (Tatmadaw) 2016 ve 2017 yıllarında Arakan Eyaleti'nde gerçekleştirdiği arındırma operasyonlarının (clearence operations) soykırım teşkil ettiği gerekçesiyle başlatılmıştı. 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme'nin ilgili 1. maddesi uyarınca taraf tüm devletler açısından öngörülmüş olan soykırımın önlenmesi ve cezalandırılması yükümlülüğü, yalnızca vatandaşları bu suçun mağduru olan devletleri değil üçüncü devletleri de soykırımın önlenmesi noktasında sorumlu tutan bir ortak sorumluluk rejimi (erga omnes partes

yükümlülükler) öngörmektedir. Bu çerçevede erga omnes partes yükümlülük üzerinden temellendirilen nadir örneklerden birisi olması sebebiyle de gerek davanın yürütülme süreci gerekse de Divan'ın ulaşacağı sonuçlar uluslararası hukuk açısından oldukça önem arz etmektedir.

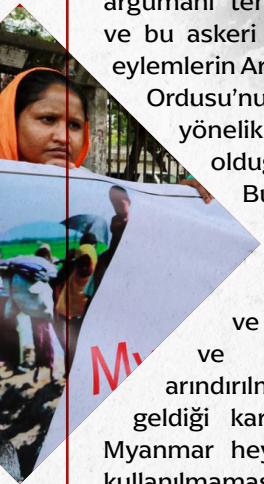
12–29 Ocak 2026 tarihleri arasında gerçekleştirilen duruşmaların hukuki odağını Soykırım Sözleşmesi'nin 2. maddesinde tanımlanan ve soykırım fiili açısından ispatı en güç unsur olan 'özel yok etme kastı' (dolus specialis) oluşturmuştur. Gambiya heyeti, Myanmar'ın eylemlerinin münferit askeri aşırılıklar değil devletin en üst kademelerince planlanmış koordineli bir imha operasyonu olduğunu iddia etmiştir.

Bu bağlamda Divan'a sunulan uydu görüntüleriyle de sabit olan yüzlerce köyün yakıldığı, sistematik cinsel şiddet ve özellikle çocukların ve kadınların hedef alındığı eylemler askeri gereklilikle açıklanamayacak bir soykırım kastı olarak Divan'ın takdirine sunulmuştur. Gambiya heyeti her ne kadar verilen askeri emirler arasında açıkça soykırım kastına yer verilmemiş olsa da sahadaki koordineli yıkım ve sistematik mezalimin yok etme kastını işaret ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca Myanmar heyetinin duruşmalar esnasında 'Rohingya' ismini kullanmayı reddederek ilgili grubu Bengalliler olarak adlandırması da 'dilsel silme' (linguistic erasure) ve 'kimlik silme' (identity erasure) örneği teşkil etmesi açısından birer soykırım fiili olarak Gambiya'nın iddiaları arasında yer almıştır.

Myanmar ise savunmasında bu iddiaları meşru bir terörle mücadele argümanı temellendirmeye çalışmış ve bu askeri operasyonların ve sair eylemlerin Arakan Rohingya Kurtuluş Ordusu'nun (ARSA) saldırılarına yönelik verilen meşru bir karşılık olduğunu öne sürmüştür. Burada kullanılan 'arındırma' (clearance) ifadesinin teknik bir askeri terim olduğunu ve bölgenin isyancılardan ve mühimmattan arındırılması anlamına geldiği karşı iddiasında bulunan Myanmar heyeti 'Rohingya' isminin kullanılmamasını ise tarihsel ve hukuki

bir gerçeklik olarak nitelendirmiş, Divan'ın Rohingya'ları "korunan grup" olarak kabul etmesine karşın 1982 Vatandaşlık Yasası uyarınca 'ulusal bir grup' olmadıkları gerekçesiyle grubu sınır dışından gelen Bengalliler olarak nitelendirmişlerdir.

2020 yılında oybirliği ile davanın esası hakkında verilecek nihai karara kadar Rohingya'ların telafisi mümkün olmayan zararlara uğramalarını önlemek amacıyla çeşitli geçici tedbirlere hükmeden Divan'ın nezdinde artık son adım esas hakkında verilecek karar. Davaya 29 Ocak itibari ile müdahil olan ve aralarında Kanada, Danimarka ve Birleşik Krallık'ın yer aldığı taraf devlet sayısı ise 11. Divan'ın 2026 yılı içerisinde açıklaması beklenen esas hakkındaki kararı, sadece Rohingya halkı için adaletin tesisi değil aynı zamanda uluslararası toplumun cezasızlıkla mücadeledeki kararlılığının ve hakkaniyetinin de muhtemeldir ki bir sınavı olacak. Zira soykırım kastının ispatı için eşğin düşürülmesi gerektiği iddiasıyla davaya müdahil olan birçok batılı devlet, bu kararın emsal teşkil ettiği Güney Afrika v. İsrail Davası'nda bu eğilimi terk edip daha yüksek bir eşik ve katı ispat kuralları gerekliliği iddiasında bulunmakta. Divan'ın ulaşacağı sonuçlar ve uluslararası toplumun tutumu ise bu dikotominin derinleştiği uluslararası hukukun meşruiyet krizinin aşılıp aşılamayacağı hususunda oldukça belirleyici bir rol oynayacak.

İç Savaş Sonrası Suriye’de Merkezi Hükümet Kuruluş Süreci

On yılı aşkın süredir devam eden Suriye iç savaşının ardından, Ahmed Şara liderliğinde kurulan yeni Suriye hükümeti, silahlı çatışmalar ve dış müdahalelerle zayıflayan devlet yapısını yeniden inşa etmeyi hedeflemektedir. Bu süreçte, ülkenin toprak bütünlüğünün, egemenliğinin ve anayasal düzeninin yeniden tesis edilmesi temel öncelikler arasında yer almaktadır.

yapı, Şam yönetimi tarafından ülkenin egemenliğine ve idari bütünlüğüne aykırı bir durum olarak görülmektedir. Ahmed Şara yönetiminin temel yaklaşımı, bu bölgelerin anayasal çerçeve içinde merkezi yönetime yeniden entegre edilmesi ve tüm silahlı unsurların Suriye merkezi ordusu bünyesinde toplanmasıdır. Paralel yönetim yapılanmalarına veya fiili özerk yönetim modellerine karşı bir tutum gösterilmektedir.

Devlet otoritesinin henüz tam olarak sağlanamadığı ve aynı zamanda Türkiye sınırı boyunca uzanan kuzey ve kuzeydoğu bölgeleri, merkezi hükümetin yeniden tesisi açısından kritik bir alan olarak değerlendirilmektedir.

Suriye Demokratik Güçleri’nin (SDG), özellikle yabancı askeri varlıkların desteğiyle oluşturduğu fiili

Suriye hükümeti, söz konusu süreci yalnızca askerî yöntemlerle değil, ulusal uzlaşma ve siyasi diyalog mekanizmaları yoluyla çözmeyi esas almaktadır. Ancak bu diyalog süreci, devletin üniter yapısından, egemenlik haklarından ve anayasal meşruiyetten taviz verilmesi anlamına gelmemektedir. Merkezi hükümet, yerel toplulukların sosyal ve idari ihtiyaçlarını dikkate alan düzenlemelere açık olmakla birlikte, ayrılıkçı veya federal projeleri kesin bir biçimde reddetmektedir.

Bu süreçte, Türkiye Cumhuriyeti'nin Suriye'nin toprak bütünlüğü ve üniter yapısına verdiği destek, Şam yönetiminin gücünü artırmakta ve elini güçlendirmektedir. Türkiye'nin, SDG ve benzeri silahlı yapıların ülkenin kuzeyinde kalıcı bir siyasi ve askeri gerçekliğe dönüşmesine karşı sergilediği tutum; Suriye'nin egemenliğinin yeniden tesisi yönündeki çabalarla aynı doğrultudadır. Özellikle sınır güvenliği, terörle mücadele ve Suriye'nin parçalanmasına yönelik projelere karşı çıkılması konularında ortaya konan yaklaşım, ortak çıkar alanları oluşturmuştur.

Merkezi hükümetin yeniden kuruluş süreci; güvenliğin sağlanması, devlet kurumlarının ülke genelinde işler hâle getirilmesi, kamu hizmetlerinin eşit biçimde sunulması ve savaş sonrası ekonomik toparlanmanın sağlanmasını hedeflemektedir. Kuzey ve kuzeydoğu bölgelerinin merkezi yönetime yeniden dâhil edilmesi, bu hedeflerin hayata geçirilmesi açısından stratejik önem taşımaktadır.

Suriye devleti, krizin çözümünde dış müdahalelerden arındırılmış, Suriyeliler arası bir süreci esas almaya devam etmektedir. Bu politikaların bölgedeki en büyük destekçisi olan Türkiye kendi sınırlarının güvenliği ve bölgedeki istikrarın sağlanması için en önemli aktörlerden biridir.

İsrail, Gazze'ye Yardım Ulaştıran Çok Sayıda Sivil Toplum Kuruluşunun Faaliyetini Askıya Aldı

İsrail İşgal Devleti Dışişleri Bakanlığı, 1 Ocak 2026 tarihinden itibaren bazı uluslararası yardım kuruluşlarının faaliyetlerini askıya alacağını duyurdu. İşgal Bakanlığı yasa gerekçesini, terörle bağlantılı unsurların yardım kuruluşları aracılığıyla faaliyet göstermesini engelleme olarak açıkladı. Lisansları askıya alınacak kuruluşlara 1 Mart 2026'ya kadar bölgeden ayrılmak için süre tanınacağı belirtildi.

Bilindiği üzere 10 Ekim 2025 tarihinde yürürlüğe giren barış anlaşmasına rağmen İsrail işgal ordusu 1300'den fazla kez ateşkesi ihlal etmiştir. Bu ihlallerin bir kısmı da Gazze'ye giren yardım tırlarının büyük kısmının engellenmesi, insani yardım çalışmalarının ciddi anlamda aksatılması idi. Ateşkesten sonra çok sayıda yardım kuruluşu İsrail'i Gazze'ye yönelik insani yardımların ulaşmasını engellemekle suçlamıştı.

Diaspora İşleri ve Antisemitizmle Mücadele Bakanı Amichai Chikli ise; "Mesaj açık. İnsani yardım memnuniyetle karşılanıyor ancak insani çerçevelerin terörizm için istismar edilmesi kabul edilemez" şeklinde açıklamada bulundu. Herhangi bir somut delil sunmaksızın faaliyetlerin askıya alınması ise Gazze'deki insani krizi daha kritik boyutlara taşıdı.

İsrail'in ateşkesi ihlal etmesi ve yardım tırlarının girişine büyük oranda engel olması sonucu açlık, yetersiz beslenme ve soğuk kış şartları nedeniyle çok sayıda can kaybı yaşanmıştır. Uluslararası yardım kuruluşlarının verilerine göre ateşkesten sonra yaklaşık 140 kişi doğrudan açlık, dehidrasyon ve buna bağlı gelişen komplikasyonlar nedeniyle hayatını kaybetmiştir. IPC (Entegre Gıda Güvenliği Aşama Sınıflandırması) raporlarına göre, Gazze'de yaklaşık 1,6 milyon kişi hala yüksek düzeyde gıda yetersizliği ile karşı karşıyadır. Yaklaşık 101 bin çocuğun ise 2026 yılı sonuna kadar akut malnütrisyon riski altında olduğu tahmin edilmektedir.

BM ve yardım örgütleri, Gazze'ye giren insani yardım miktarının yetersiz olduğunu, savaş sonrası bölgede ihtiyaçların ateşkesten sonra da sürdüğünü belirtmişlerdir.

Tüm ateşkes ihlallerine ve zaten yetersiz düzeyde insani yardım ulaşmasına rağmen yaklaşık 37 sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerinin askıya alınması, mevcut insani kriz daha kritik boyutlara ulaşmıştır. Hiçbir somut veri sunulmadan ve zaten yetersiz düzeyde girişine izin verilen yardımların da farklı bir kanaldan 'terör' gerekçesi ile engellenmesi hem barış planına hem uluslararası insancıl hukuk kurallarına aykırılık teşkil etmektedir. BM Filistinli Mülteciler Ajansı Başkanı Philippe Lazzarini, bu adımın "tehlikeli bir emsal" oluşturduğu yönünde açıklama

yapmış, Fransa ve İngiltere'nin de bulunduğu 10 ülkenin dışişleri bakanları ise İsrail'i Gazze Şeridi'ndeki yardımlara erişimi garanti altına almaya çağırılmış, bölgedeki insani durumun "felaket" düzeyinde olduğunu belirtmişlerdir.

Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesinin 59. Maddesine göre işgal altındaki bir bölgenin nüfusunun tamamı veya bir kısmı yetersiz besleniyorsa, işgalci güç söz konusu nüfus adına yardım programlarına onay verecek ve elindeki tüm imkanlarla

bu programları kolaylaştıracaktır. İsrail İşgal Devleti'nin aldığı bu karar sivil halkın hayatını tehdit etmekte olup uluslararası insancıl hukuka, uluslararası ceza hukukuna aykırıdır. Aynı zamanda Roma Statüsüne göre sivillerin hayatta kalmaları için vazgeçilmez olan unsurlardan mahrum bırakılması suretiyle, onları kasten aç bırakarak savaş yöntemi olarak kullanmak, Cenevre Sözleşmeleri'nde öngörülen yardım malzemelerinin ulaştırılmasını kasten engellemek savaş suçu olarak yasaklanmaktadır.

Ekonomik Tepkiden Siyasal İtiraza: İran'daki Protestolar ve Artan Baskı

İran'da 28 Aralık 2025'te başlayan protestolar, ani bir toplumsal patlamadan ziyade uzunsüredir biriken ekonomik ve siyasal kırılganlıkların görünür hale gelmesiyle ortaya çıktı. Yüksek enflasyon, riyalin hızlı değer kaybı ve temel tüketim maddelerine erişimde yaşanan zorluklar, özellikle Tahran'daki Büyük Çarşı esnafının iş bırakmasıyla birlikte kamusal alana taşındı. Tarihsel olarak çarşı, İran'da ekonomik huzursuzluğun siyasal taleplere dönüştüğü bir alan oldu; mevcut süreçte de bu yerleşik dinamik kendini yeniden gösterdi. Başlangıçta geçim sıkıntısına odaklanan gösteriler, kısa süre içinde rejimin meşruiyetine yönelen daha geniş bir itiraz dalgasına evrildi.

Protestoların ülke geneline yayılmasıyla birlikte, 8 Ocak itibarıyla uygulanan neredeyse tam kapsamlı internet kesintisi sürecin seyrini belirleyen başlıca unsurlardan biri oldu. Haftalarca süren bu kesinti yalnızca iletişimi değil aynı zamanda

kamusal denetimi de askıya aldı. İnsan hakları örgütleri, bilgi karartmasının eşlik ettiği bu dönemde gerçek mermi kullanımı, kitlesel gözaltılar ve ağır silahlarla yapılan müdahalelere dair tutarlı tanıklıklar ve teknik veriler paylaştı. Bu uygulamalar, İran'ın taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerle açık biçimde bağdaşmamakta ve uluslararası insan hakları hukukunun temel normlarını ihlal eden nitelik taşımaktadır.

İranlı yetkililer protestoları büyük ölçüde dış müdahale ve "terörist faaliyet" söylemi çerçevesinde tanımlarken, bu anlatı uluslararası alanda sınırlı karşılık buldu. Bu süreçte İran yönetimi, Dışişleri Bakanı Abbas Araghchi aracılığıyla diplomatik misyonlara yönelik açıklamalarla protestoları güvenlik ekseninde tanımlayan yaklaşımını uluslararası alanda savunmaya yöneldi. Buna karşılık, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri António Guterres, güvenlik gerekçesiyle yürütülen müdahalelerin siviller ve barışçıl protestocular üzerindeki etkilerine dikkat çekerek, güç kullanımında azami itidal gösterilmesi ve ifade ile barışçıl toplanma özgürlüğünün korunmasının devletlerin uluslararası yükümlülüğü olduğunu açık biçimde vurguladı.

BM İnsan Hakları Konseyi ise İran'daki protestolar ve sivil kayıplara ilişkin iddiaları incelemek üzere kurulmuş bağımsız soruşturma mekanizmalarının görev süresini uzatarak, sürecin uluslararası denetim altında tutulmaya devam edileceği mesajını verdi.

Bu bağlamda protestolarda hayatını kaybedenlere ilişkin veriler de ciddi bir tartışma konusu haline geldi. İran Cumhurbaşkanlığı Ofisi tarafından yayımlanan raporda, gösteriler sırasında güvenlik güçleri ve siviller dâhil 3.117 kişinin hayatını kaybettiği, bunlardan 2.986'sının kimlik bilgilerinin açıklandığı belirtildi; 131 kişinin kimliğinin ise henüz tespit edilemediği kaydedildi. Raporda, ölümlere ilişkin "şeffaflık, sorumluluk ve hesap verebilirlik" vurgusu yapılırken, hayatını kaybedenlerin "yalnızca birer sayı değil, her biri ayrı birer dünya olduğu" ifade edildi.

Buna karşılık, HRANA gibi bağımsız kaynaklar, can kaybı ve gözaltı sayılarının resmi açıklamaların çok üzerinde olduğunu bildirerek 6.700'ün üzerinde ölüm ve on binlerce gözaltı iddiasında bulundu. Bu rakamsal uçurum, İran'daki protestoların bilançosuna ilişkin güvenilir ve bağımsız bir uluslararası soruşturma ihtiyacını daha da görünür kıldı.

Ocak ayının son günlerinde Avrupa Birliği'nin yeni yaptırım kararları, krizin uluslararası boyutunu daha da görünür kıldı. Aynı dönemde diaspora ağları, sosyal medya platformları ve alternatif iletişim kanalları üzerinden dolaşıma giren bilgiler, internet kesintisine rağmen protestoların küresel gündemde kalmasını sağladı. Bu dijital ve diasporik etkileşim hem uluslararası kamuoyunun algısını şekillendirdi hem de devletin bilgi üzerindeki mutlak kontrol iddiasını fiilen sınırladı.

İran'daki son gelişmeler, güvenlik ve ekonomi eksenine indirgenemeyecek ölçüde yapısal ve çok boyutlu bir nitelik taşımaktadır. Ekonomik kırılma, siyasal temsil krizi ve hak temelli taleplerin keşiştiği bu süreç, yönetimin söylemi ile sahadaki gerçeklik arasındaki mesafenin giderek daha görünür hale geldiğine işaret etmektedir.

Yemen’de Silahlı Çatışmanın Uluslararasılaşması ve Hukuki Sonuçları

Ensarullah Hareketi (Husiler) olarak bilinen silahlı grubun başkent Sana’yı ele geçirmesi ve uluslararası alanda tanınan Yemen hükümetini fiilen işlevsiz hâle getirmesi, ülkedeki iç silahlı çatışmayı derinleştirmiştir. Husilerin devlet otoritesine karşı belirli bir toprak parçası üzerinde fiili ve sürekli kontrol tesis etmesi, uluslararası insancıl hukuk bakımından bu yapının “örgütlü silahlı grup” olarak nitelendirilmesini ve bu aktörlerin doğrudan yükümlülüklerini gündeme getirmiştir.

2015 yılında Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) öncülüğünde kurulan koalisyonun, uluslararası alanda tanınan Yemen hükümetinin daveti üzerine askeri müdahalede bulunmasıyla birlikte çatışma yeni bir boyut kazanmıştır. Başlangıçta meşru hükümetin

yeniden tesis edilmesi amacıyla gerekçelendirilen bu müdahale, zaman içerisinde iç silahlı çatışma ile uluslararası silahlı çatışma unsurlarının iç içe geçtiği uluslararasılaştırılmış silahlı çatışma niteliğini ortaya çıkarmıştır. Bu durum, hem Yemenli silahlı aktörlerin hem de çatışmaya doğrudan müdahil olan devletlerin uluslararası insancıl hukuk ve devlet sorumluluğu rejimleri bakımından doğrudan muhatap hâline gelmesine yol açmıştır.

Çatışmanın uluslararası bir nitelik kazanması, Husilerin hukuki statüsünü devletleşmiş bir aktöre dönüştürmemektedir. Bununla birlikte, müdahalede bulunan devletler açısından uygulanacak uluslararası insancıl hukuk kurallarının kapsamını genişleterek ihlallerin uluslararası sorumluluk doğurmasını daha belirgin hâle getirmektedir. İran’ın Husilere yönelik askeri ve lojistik desteği ise çatışmanın bölgesel bir vekâlet savaşı boyutu kazanmasına katkı sağlamış; Yemen’deki silahlı çatışmanın İran–Suudi Arabistan arasındaki bölgesel rekabet bağlamında değerlendirilmesine neden olmuştur.

Yemen'deki çatışmanın tüm taraflarının uluslararası insancıl hukukun ciddi ihlallerini gerçekleştirdiği yönünde güçlü bulgular bulunmaktadır.

Bununla birlikte, Suudi Arabistan ve BAE liderliğindeki koalisyon tarafından yürütülen hava saldırılarının siviller ve sivil altyapı üzerindeki yıkıcı etkisi özellikle dikkat çekicidir. Birleşmiş Milletler ile Uluslararası Af Örgütü'nün raporlarında, ayırım gözetmeyen ve orantısız saldırıların yaygınlığına vurgu yapılmakta; bu eylemlerin bir kısmının savaş suçu teşkil edebileceği ifade edilmektedir. Ayrıca BAE'nin yerel silahlı grupları eğitmesi ve silahlandırması, uluslararası hukukta dolaylı müdahale ve vekâlet savaşları kavramları çerçevesinde değerlendirilmekte ve destek veren devletlerin, destekledikleri aktörlerin ihlallerinden sorumlu tutulup tutulamayacağı sorusunu gündeme getirmektedir.

Son olarak, Yemen'deki çatışmanın sürdürülmesinde Suudi Arabistan ve BAE'ye yönelik devam eden silah transferlerinin önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

Silah Ticareti Antlaşması uyarınca, ciddi uluslararası insancıl hukuk ihlalleri riskinin bulunduğu durumlarda silah ihracatının askıya alınması gerekmektedir, bazı devletlerin bu yükümlülüklerini yerine getirmediği yönünde ciddi iddialar mevcuttur. Bu bağlamda Yemen

savaşı, yalnızca çatışmaya doğrudan katılan devletlerin değil, aynı zamanda silah tedarik eden üçüncü devletlerin de uluslararası hukuki sorumluluğunu tartışmaya açmaktadır. Güncel gelişmeler ışığında Yemen, Kızıldeniz güvenliği, İran-Suudi Arabistan rekabeti ile bağlantılı olarak Ortadoğu'daki bölgesel istikrarsızlığın merkezî unsurlarından biri hâline gelmiştir.

EDİTÖRLER

Emine Silek
Enda Bayram
Erva Esma Güler
Muhammed Taha Tosun
Sümeyya Murat
Sümeyye Koman
Sümeyye Saraç

YAYINA HAZIRLAYAN

Sümeyye Koman

